Research Article

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

Communication for Developing Community-Based Agro Tourism of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hunkha District, Chai Nat Province

วรวุฒิ ภักดีบุรุษ[1]

Worawudh Phakdiburut

Article History

Received: March 7, 2023

Revised: June 7, 2023

Accepted: June 13, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และ 2) ศึกษาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีการพัฒนาโจทย์วิจัย การค้นหาศักยภาพและปัญหาของชุมชน การวางแผนปฏิบัติงานวิจัย การดำเนินการวิจัย จนถึงการสรุปและถอดบทเรียนจากการวิจัยที่มีการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับประชาชนในพื้นที่ จากการศึกษาวิจัย พบว่า 1) การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย (1) การสื่อสารสาธารณะในชุมชน (2) การสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่าย (3) การสื่อสารในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน และ (4) การสื่อสารด้วยสื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทดลอง การสื่อสารทั้ง 4 ประการดังกล่าวเน้นการสื่อสารสองทางเพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วม

[1] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University

E-mail: worawudh@hotmail.com

และ 2) สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ได้แก่ สื่อสังคม สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อบุคคล

***คำสำคัญ**: การสื่อสารเพื่อการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยว สื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน*

Abstract

This research aims to 1) explore the communication for developing community-based agro tourism of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hunkha District, Chai Nat Province, and 2) study public relations media for community-based agro tourism model of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hunkha District, Chai Nat Province. This research is community based research (CBR) which focuses on area-based approach by developing a research problem, finding potential and community problems, research practice planning, conducting research until the conclusion and removal of lessons learned from the research. This study is a collaborative work between researchers and villagers in the area. The results revealed that 1) the communication for developing community-based agro tourism of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hankha District, Chainat Province consists of (1) public communication in community (2) communication for networking (3) communication in developing community-based agro-tourism management model, and (4) communication with experimental tourism management activities, these four communication activities focusing on two-way communication for fostering interaction and participation; 2) using various media in public relations for community-based agro tourism of Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Hunkha District, Chai Nat : social media, print media and personal media.

***Keywords:** Communication for Development, Tourism Management, Public Relations Media, Community-Based Agro Tourism*

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยนับเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวระดับชาติอย่างหนึ่ง เนื่องจากมีศักยภาพในการสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนโดยตรง ส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งการแสวงหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน ทั้งนี้ กระบวนการมีส่วนร่วมและการจัดการการสื่อสารของชุมชนจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน โดยการเตรียมความพร้อมภายในชุมชน การจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการท่องเที่ยวของชุมชนที่เอื้อต่อการบริการด้านการท่องเที่ยว

แก่ผู้มาท่องเที่ยว การให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว โดยในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้จะพิจารณาถึงการสื่อสารซึ่งเป็นเสมือนกลไกที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน (Melkote, 2012)

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในด้าน “การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน”(communication for community development) ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งทางนิเทศศาสตร์ โดยการสื่อสารเป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือการพัฒนาสังคม เพื่อการถ่ายทอดสารระหว่างผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งนี้ในการพัฒนาชุมชน การสื่อสารสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนกระบวนการทางสังคมหรือท้องถิ่นต่าง ๆ การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (community based research) ศึกษาพื้นที่ในจังหวัดชัยนาท คือ หมู่บ้านดอนซาก ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งใน “ชุมชนท่องเที่ยวโอท๊อป นวัตวิถี” ตามที่กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพและสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดขึ้น โดยอำเภอหันคาได้คัดเลือกหมู่บ้านดอนซากให้เป็นหนึ่งในโครงการดังกล่าว มีการศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนได้อย่างเป็นที่ประจักษ์ (Chai Nat Provincial Community Development Office, 2017) อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ยังมีปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังรู้จักแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ไม่แพร่หลายมากนัก ทั้งยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ต้องอาศัยการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน จึงมีความสำคัญ

การวิจัยนี้ศึกษาการสื่อสารและสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทในฐานะ “กลไก” ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นหลัก (Kaewthep, 2000) และที่สำคัญที่สุด คือ การดำเนินการวิจัยเพื่อการเสริมสร้างความตระหนักในความเป็นเจ้าของและเห็นความสำคัญของท้องถิ่นตนเอง ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้สึกรัก หวงแหน และภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง มีความสมัครสมานสามัคคี และเสียสละเพื่อชุมชนหรือทำเพื่อส่วนรวมเป็นหลัก อันจะก่อให้เกิดการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการสื่อสารและการใช้สื่อประชาสัมพันธ์เป็นเสมือนกลไกหรือตัวจักรสำคัญในฐานะปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการหรือการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเน้นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับคนในชุมขน เพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนด้วยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารสองทางกับชุมชนอันจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยทั้งกระบวนการ โดยอาศัยปัญหาของชุมชนเป็นฐานการพัฒนาให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นซึ่งจะเอื้อต่อการส่งเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

2.เพื่อศึกษาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชนเป็นทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญหนึ่งทางนิเทศศาสตร์ การสื่อสารเป็นหนึ่งในวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมโดยการใช้สัญลักษณ์เพื่อการถ่ายทอดความหมาย หรือข้อมูลข่าวสารระหว่าง ผู้ส่งสาร และผู้รับสารโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ในทางการพัฒนาชุมชน การสื่อสารสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนกระบวนการทางสังคมหรือท้องถิ่นต่าง ๆ (Melkote, 2012) การสื่อสารเพื่อการพัฒนาลักษณะนี้ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด “การสื่อสาร” (communication) และแนวคิด “การมีส่วนร่วม” (participation) โดยในกระบวนการสื่อสารย่อมมีองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร รวมทั้งยังอาจมีปฏิกิริยาตอบกลับจากผู้รับสารด้วย ซึ่งก่อให้เกิดการสื่อสารสองทาง (two-way communication) ดังนั้น รูปแบบของการสื่อสารย่อมเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสารดังกล่าวทั้งสี่ประการ รวมถึงยังมีปฏิกิริยาของผู้รับสารอันเป็นการแสดงให้ผู้ส่งสารได้ทราบถึงผลที่เกิดจากการสื่อสารในกระบวนการพัฒนาชุมชนซึ่งอาจเรียกว่า “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” (Melkote, 2012) กล่าวคือ การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง “การมีส่วนร่วม” ของชุมชนในกระบวนการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของชุมชนและทรัพยากรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ เช่น การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนานั้น ๆ การสื่อสารจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาหรือเรียกได้ว่าเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิด “การมีส่วนร่วมของชุมชน” (community participation) (Ruengtham, 2019)

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Base Tourism: CBT) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ชุมชน สนับสนุนการธำรงรักษาคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น (Phillips & Roberts, 2013) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่

คำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืนของเศรษฐกิจและสังคม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยที่ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือดำเนินงานการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวจะมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับผู้มาเยือน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชน ที่สำคัญ คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน (Phillips & Roberts, 2013)

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) เกี่ยวข้องกับการดำเนินการหรือกิจกรรมทางการเกษตรใด ๆ ที่นำผู้เข้าชมมาที่แหล่งผลิตทางการเกษตรหรือฟาร์มปศุสัตว์ นำทรัพยากรทางการเกษตรมาเป็นทรัพยากรหลักให้เกิดประโยชน์สำหรับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเกษตรที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตหลักของสังคมไทย (Institute of Environmental Research, Chulalongkorn University, 2012) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่นำเอาทรัพยากรทางการเกษตรที่มีอยู่ ในพื้นที่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการเรียนรู้เชิงการเกษตร เช่น การท่องเที่ยวระยะสั้น การพักค้างแรมในชุมชน (โฮมสเตย์) การอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้าน การเข้าไปมีส่วนร่วมด้านการเกษตร การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน เป็นต้น (Sznajder, Przezborska, & Scrimgeour, 2009)

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีหลากหลาย เช่น 1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบการสาธิต แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเน้นกิจกรรมการสาธิต โดยแสดงการสาธิตกิจกรรมการเกษตรต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม 2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบการให้ความรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่าง ๆ มีกิจกรรมการให้ความรู้ทางการเกษตร 3) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบการจำหน่ายสินค้าชุมชน แหล่งท่องเที่ยวที่จัดการท่องเที่ยวรูปแบบนี้จะมีการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตรแก่นักท่องเที่ยว และ 4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบแนะนำธุรกิจการเกษตรให้แก่ผู้มาเยี่ยมเยือน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรลักษณะนี้จะมีการแนะนำธุรกิจการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว ที่สนใจ (Sznajder et al., 2009) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดความน่าสนใจและประสบการณ์ใหม่ทางการท่องเที่ยว

4. สื่อประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์เป็นการสื่อสารกับสาธารณชน โดยมีหน้าที่ด้านการจัดการทางการสื่อสารที่มีการวางแผนและการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกันระหว่างองค์การกับสาธารณชนเพื่อสร้าง รักษา และดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยอาศัยวิธีการสื่อสารและการใช้สื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ โดยการประชาสัมพันธ์เป็นการดำเนินงานที่มีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์มีอยู่หลายประเภท สามารถสรุปได้ดังนี้ (Newsom, Tuck, & Kruckeberg, 2010)

1. สื่อบุคคล (personal media) คือ บุคคลที่นำพาสารไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

2. สื่อมวลชน (mass media) คือ สื่อที่แพร่กระจายข้อมูลข่าวสารจากบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การไปยังมวลชนจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว

3. สื่อเฉพาะกิจ (specialized media) คือ สื่อที่องค์การผลิตขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งมักจะกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างเจาะจงให้ตรงตามความจำเป็น ความเกี่ยวข้อง และความสนใจของผู้รับสาร

4. สื่อกิจกรรม (event media) คือ กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่องค์การจัดขึ้น ถือเป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์ที่เปิดโอกาสให้สาธารณชนเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในทางการตลาด

5. สื่อออนไลน์ (online media) คือ ตัวกลางหรือสื่อในการสื่อสารที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งเกิดจากการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสารเกิดเป็นการสื่อสารออนไลน์ เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อสังคม เป็นต้น (Bowen, Rawlins, & Martin, 2010)

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และสื่อประชาสัมพันธ์ เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย โดยงานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาวิจัยที่จะช่วยตอบโจทย์วิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารสองทางที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีต่อกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มแรก ได้แก่ การพัฒนาโจทย์วิจัย การปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูล การแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสรุปและถอดบทเรียนจากการวิจัย

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยเป็นการบูรณาการในระดับพื้นที่ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานวิจัยตามแนวทางศึกษาจากล่างขึ้นบน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัยซึ่งมาจากชุมชน โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ผู้รับประโยชน์โดยตรงจากงานวิจัย คือ ชาวบ้านในชุมชน

การวิจัยนี้เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันของนักวิจัยและคนในชุมชนที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาชุมชน เน้นการร่วมกันทำวิจัยของชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของชุมชนเอง เป็นผู้ปฏิบัติโดยลงมือทำวิจัยด้วยตนเองเพื่อการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ เริ่มตั้งแต่การแสวงหาประเด็นปัญหาในชุมชน เพื่อพัฒนาเป็นโจทย์ที่ต้องหาคำตอบและทางออกโดยคนในชุมชนเองซึ่งในที่นี้ ชุมชนเป้าหมายหลัก คือ หมู่บ้านดอนซาก ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยศึกษาจากประชาชนของหมู่บ้านดอนซาก หมู่ 6 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีจำนวนโดยประมาณ 600 คน (Chai Nat Provincial Community Development Office, 2017) กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) มีจำนวน 17 คน ประกอบด้วยแกนนำชุมชน 2 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านดอนซาก 10 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน 5 คน โดยมีเกณฑ์สำหรับการคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดังกล่าวและ/หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการและพัฒนาชุมชนบ้านดอนซาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น

2. แบบสังเกตการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการประมวลจากแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนและจัดทำขึ้นเป็นแบบสังเกต

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

1. ขั้นส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการติดตามประเมินผลร่วมกัน

2. ขั้นวางแผนดำเนินการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยหลัก ทีมวิจัย และคนในชุมชนที่เข้ามาร่วมดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งงานวิจัยสำเร็จลง

3. ขั้นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างกลไกการจัดการการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนและการประสานงานในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน

4. ขั้นกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ที่ไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน

5. ขั้นสรุปและถอดบทเรียนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นไปตามกระบวนการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนินงานที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการดำเนินการสื่อสารสองทางในทุกกระบวนการอย่างเป็นลำดับ ทั้งนี้การสื่อสารเพื่อการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนดังกล่าว

เริ่มตั้งแต่การเปิดเวทีชาวบ้าน ซึ่งทีมวิจัยดำเนินการร่วมกับชาวบ้านในชุมชนบ้านดอนซาก นำโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้าน คือ นายอิฐทิรัต ไทยพยัคฆ์ เป็นประธานดำเนินงาน

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารสาธารณะในชุมชน

การสื่อสารสาธารณะในชุมชน โดยการเปิดเวทีชาวบ้าน เพื่อการพบปะ พูดคุย และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องกับกลุ่มคนในชุมชน ซึ่งเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่ใช้สื่อบุคคลซึ่งมีทักษะการสื่อสารด้วยการพูดมาเป็นผู้ดำเนินการหรือนำการประชุมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารที่นำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน แสดงให้เห็นกระบวนการที่คนในชุมชนและผู้ที่มีเกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด ร่วมทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอแนะประเด็นปัญหาต่าง ๆ ร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา และร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจ ในฐานะหุ้นส่วนของการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ภาพที่ 1 การสื่อสารสาธารณะในชุมชน
ที่มา: โดยผู้วิจัย

2. การสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่าย

การสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายใช้การประชุมเพื่อสร้างความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของชุมชนบ้านดอนซาก ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารที่มีการดำเนินการประชุมเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน เป็นการสร้างและส่งเสริมความสัมพันธ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเชิญผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่าย ส่งเสริมความร่วมมือ และสร้างความเข้าใจร่วมกัน ดังนี้

2.1 การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนและชุมชน ได้แก่ องค์กรภาคประชาชน ดังต่อไปนี้

2.1.1 วิสาหกิจชุมชนบ้านดอนซาก

2.1.2 สวนส้มโอลุงประยงค์ ไทยพยัคฆ์

2.2 การสร้างเครือข่ายภาครัฐ ได้แก่ องค์กรภาครัฐระดับตำบลและจังหวัด ดังต่อไปนี้

2.2.1 กรมการพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท

2.2.2 เทศบาลตำบลห้วยงู

2.2.3 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยงู

การสร้างเครือข่ายมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน มีผลต่อการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน โดยที่การสร้างเครือข่ายดังกล่าวจะมีการเชื่อมโยงกลุ่มคนในชุมชนที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือทำกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซากร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายชุมชน ให้มีความเป็นอิสระและเท่าเทียมกัน มีความเคารพสิทธิ และเอื้ออาทรซึ่งกันและกันในเครือข่ายดังกล่าว

ภาพที่ 2 กิจกรรมการประชุมสร้างเครือข่าย
ที่มา: โดยผู้วิจัย

ในการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนจะมีการสื่อสารสองทางเพื่อการสร้างความเข้าใจร่วมกันในระหว่างผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์

3. การสื่อสารในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

การสื่อสารในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชนที่มุ่งเน้นการจัดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตรเป็นหลักตามศักยภาพที่แท้จริงของชุมชน จะมีการดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน และอาศัยกระบวนการสื่อสารสองทางเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก มีการดำเนินงานซึ่งสร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นโดยประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสร้าง

ความเข้าใจอันดี ช่วยลดความขัดแย้งและความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องต่าง ๆ ตัวอย่างภาพการสื่อสารในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา มีดังนี้

ภาพที่ 3 การประชุมหารือในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน
ที่มา: โดยผู้วิจัย

4. การสื่อสารด้วยสื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทดลอง

เมื่อผ่านการประชุมหารือในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนแล้ว จึงมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงทดลองซึ่งเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า “การสื่อสารด้วยสื่อกิจกรรม” ซึ่งเป็นขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อการขยายผลการปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยการสร้าง “สื่อกิจกรรม”การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ให้เกิดขึ้น มีการดำเนินงานโดยประชาชนในชุมชน เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนปรากฏภาพกิจกรรมขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซากให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น และสามารถขยายผลการดำเนินงานต่อไปได้จริงในระยะยาว

ในการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวได้จัดเป็นการท่องเที่ยวตามวิถีเกษตร เน้นการนำสิ่งที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาจำหน่ายและนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบ “ตลาดนัดชุมชน” เพื่อให้นักท่องเที่ยวจาก

ภายนอกที่มาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านดอนซาก ได้มีโอกาสในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยตนเอง ในชื่องานว่า “มหกรรมท่องเที่ยวชุมชนตามวิถีเกษตรบ้านดอนซาก” ตอน “ตลาดนัดอาหารและของดีบ้านดอนซาก” ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน
ที่มา: โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ผัก และผลไม้

ที่มา: โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 6 กิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทดลอง

ที่มา: โดยผู้วิจัย

ตอนที่ 2 สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

การวิจัยเพื่อพัฒนาการสื่อสารในการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ได้แก่ 1) สื่อออนไลน์ 2) สื่อสิ่งพิมพ์ และ 3) สื่อบุคคล เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มเป้าหลัก คือ นักท่องเที่ยว ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวของบ้านดอนซากอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยคนในชุมชนที่มีทักษะการสื่อสารและการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์หรือนำเสนอเนื้อหาสารเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ให้แพร่หลายและเป็นที่รู้จักแก่สาธารณชน ดังตัวอย่างสื่อต่อไปนี้

1. สื่อสังคมเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท คนในชุมชนได้ร่วมกันจัดทำสื่อออนไลน์หรือสื่อสังคม (social media) ประเภทสื่อเฟซบุ๊กเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 7 ตัวอย่างสื่อสังคมเพื่อการประชาสัมพันธ์
ที่มา: โดยผู้วิจัย

2. สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เป็นสื่อที่คนในชุมชนจัดทำขึ้นเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 8 ตัวอย่างสื่อแผ่นพับเพื่อการประชาสัมพันธ์
ที่มา: โดยผู้วิจัย

3. สื่อบุคคลเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท สื่อบุคคลเพื่อการประชาสัมพันธ์นี้ ดำเนินงานโดยคนในชุมชนซึ่งทำหน้าที่เป็นนักสื่อสารชุมชนด้านการท่องเที่ยวและนักประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 9 ตัวอย่างสื่อบุคคลเพื่อการประชาสัมพันธ์
ที่มา: โดยผู้วิจัย

ประชาชนในชุมชนบ้านดอนซากมีความพร้อมในการร่วมกันทำงานเพื่อชุมชน มีการร่วมกันสร้างสรรค์และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก เพื่อให้การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านเป็นที่รับรู้ของสาธารณชนภายนอกอย่างกว้างขวางขึ้น ซึ่งมีความสำคัญต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวภายนอกชุมชนเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้นและเกิดความต่อเนื่อง ทั้งนี้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นการระดมพลังเพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านดอนซากให้มีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืนในการดำเนินงาน

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยการสื่อสารเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารสาธารณะในชุมชน เป็นวิธีการที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่แสดงให้เห็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทางร่วมกันแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

2. การสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่าย คือ การสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การสื่อสารในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน โดยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา มุ่งเน้นการสื่อสารเพื่อการจัดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตรเป็นหลักตามศักยภาพของชุมชน

4. การสื่อสารด้วยสื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทดลอง เป็นขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อการขยายผลการปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ 1) สื่อสังคม 2) สื่อสิ่งพิมพ์ และ 3) สื่อบุคคล เพื่อเป็นตัวกลางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซากให้เกิดการสร้างการรับรู้ของสาธารณชนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยว

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายผลของการวิจัยซึ่งได้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ ได้แก่ เพื่อศึกษาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และเพื่อศึกษาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

การสื่อสารในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย 1) การสื่อสารสาธารณะในชุมชน 2) การสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่าย 3) การสื่อสารในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน 4) การสื่อสารด้วยสื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทดลอง และสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ได้แก่ สื่อสังคม สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อบุคคล

จากผลการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท การสื่อสารดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ

ได้แก่ ผู้ส่งสาร (sender) สาร (message) ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (channel or media) และผู้รับสาร (receiver) องค์ประกอบต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กัน เกิดปฏิสัมพันธ์กัน ผู้ส่งสารจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อสารที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ผลการวิจัยนี้ได้รับผลตามที่ Tumhirun, Kliptong, and Taweewong (2018) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน พบว่าองค์ประกอบด้านสื่อสารทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร มีการประสานงาน การมีส่วนร่วม และการบริหารเครือข่ายให้ทำงานร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ความรู้ที่ต้องการ คือ การประชาสัมพันธ์การตลาด การให้บริการ และการจัดการเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

นอกจากนั้น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทดลอง ก็มีความสำคัญเพราะเป็นการสร้างการสื่อสารด้วยรูปแบบของ “สื่อกิจกรรม” ที่สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยว ดังแนวคิดของ Kaewthep (2000) ที่อธิบายว่า สื่อกิจกรรมมีความสำคัญในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจให้ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อให้เห็นคุณค่าของความคิดและความเชื่อของคนในชุมชน อันทำให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง รวมทั้งช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและความรับผิดชอบให้กับเจ้าของชุมชนในการร่วมกันดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น โดยที่กิจกรรมการสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งเน้นความหลากหลายของผู้เข้าร่วม จำเป็นต้องดำเนินการบนพื้นฐานของความ “สมัครใจ” ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ผลการวิจัยได้สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนในรูปแบบการจำหน่ายสินค้าชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่จะมีการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตรแก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนั้น ผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทจะต้องอาศัยกลไกการสื่อสารโดยคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันโดยผ่านการเปิดเวทีพูดคุย การประชุม การพบปะ การสร้างเครือข่ายการสื่อสาร และการใช้สื่อต่าง ๆ ในทางการพัฒนาชุมชน “การสื่อสาร” จึงเป็นกลไกและกระบวนการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนกระบวนการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน (Melkote, 2012)

ผลการวิจัยที่พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ได้แก่ สื่อสังคม สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อบุคคล นั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Saribut and Sriboonruang (2020) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณี ชุมชนชาวมอญ จังหวัดปทุมธานี พบว่า การประชาสัมพันธ์มีความสำคัญต่อการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวมอญให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางขึ้น โดยที่แนวทางการพัฒนารูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 3 ขั้น โดยเริ่มที่การสร้างความตระหนักรู้ ความดึงดูดใจ และนำไปสู่ความสนใจในที่สุด โดยสื่อที่ทางผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมี

หลากหลาย ได้แก่ สื่อวีดิทัศน์เพื่อประชาสัมพันธ์วิถีชีวิตของชุมชนมอญ สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะสื่อแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

1.1 การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1.1 ด้านการสื่อสารเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก

ควรพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่ขยายขอบข่ายความร่วมมือเชิงรุก และใช้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมของสาธารณชน เช่น ไลน์ ยูทูป อินสตาแกรม เป็นต้น เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์ ข่าวสาร และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการทำการเกษตรของชุมชน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางในการเดินทางไปยังชุมชนเป้าหมาย และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

1.1.2 ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก

ควรมีการจัดทำแผนงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การต่อยอดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมและเกิดความต่อเนื่อง

1.2. แนวปฏิบัติที่เหมาะสมมีดังนี้

1.2.1 แนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอกซาก มีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ การจัดทำกิจกรรมตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความสำคัญเพราะเป็นกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วม โดยผ่านรูปแบบของ “สื่อกิจกรรม” ที่จะก่อให้เกิดการเข้ามามีปฏิบัติสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมและมีความเป็นรูปธรรม สร้างความน่าสนใจในการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

1.2.2 การนำแนวปฏิบัติที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น

แนวปฏิบัติที่เหมาะสมที่ได้จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอกซาก สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น ๆ ได้โดยการปรับใช้แนวทางการจัดทำกิจกรรมตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวกับพื้นที่ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพ ความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวก และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความแตกต่างกัน โดยปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้น ชุมชนอื่น ๆ ในอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทและชุมชนในจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ สามารถประยุกต์ใช้แนวปฏิบัติที่ได้รับจากการ

จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอกซากไปใช้ในการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนตนเองต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป อาจมีการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสำรวจในลักษณะการวิจัยผสมวิธีเพื่อการจัดทำแผนงานการท่องเที่ยวของชุมชนเชิงปฏิบัติการโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และสร้างผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากการวิจัยซึ่งมีหลากหลายแนวทางศึกษาจะทำให้เกิดการตอบโจทย์ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อการพัฒนาและจัดทำแผนประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากในการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่จะดำเนินการวางแผนประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านดอกซากให้เกิดขึ้นได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ผู้วิจัยขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

บรรณานุกรม

Bowen, S. A., Rawlins, B., & Martin, T. (2010). *An overview of the public relations function.* NY: Business Expert Press.

Chai Nat Provincial Community Development Office. (2017). *Mūbān thoṇgthīeo nai čhangwat Chai Nāt* [Tourism villages in Chainat Province]. Chai Nat: Chai Nat Provincial Community Development Office.

Institute of Environmental Research, Chulalongkorn University. (2012). *Khūmū kānpramœ̄n māttrathān khunnaphāp hǣ long thoṇ ʻong thīeo chœ̄ng kasēt* [A guide to quality standard assessment of agro-tourism destinations] (2nd ed.). Bangkok: Office of Tourism Development Department of Tourism Ministry of Tourism and Sports.

Kaewthep, K. (2000). *Sū phūa chumchon: kān pramūan ʻongkhwāmrū* [Community media: Compilation of knowledge]. Bangkok: The Thailand Research Fund.

Melkote, S. R. (2012). *Development communication in directed social change: A reappraisal of theory and practice*. Singapore: Asian Media Information and Communication Centre (AMIC).

Newsom, D., Tuck, J. V., & Kruckeberg, D. (2010). *This is PR: The realities of public relations* (10th ed.). Boston: Wadsworth.

Phillips, R., & Roberts, S. (2013). *Tourism, planning, and community. London: Routledge.*

Ruengtham, S. (2019). *Nayobāi sātharāna læ kānmī suanrūam khǭng prachāchon* [Public policy and public participation]. Khon Kaen: Khon Kaen University Printing Press.

Saribut, S., & Sriboonruang, N. (2020). *Kānphatthanā rūpbǣp sū̆ prachāsamphan phūa songsœ̄m kānthǭngthīeo chœ̄ng niwēt yāng yangyūn: Suksā koṛanī chumchon chāo Moṇ čhangwat Pathum Thānī* [The development of public relations media to promote ecotourism sustainability: A case study of the Mon community, Pathum Thani Province] (Master's Thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi).

Sznajder, M., Przezborska, L., & Scrimgeour, F. (2009). *Agritourism.* Oxfordshire, UK: CABI.

Tumhirun, C, Kliptong, J., & Taweewong, P. (2018). *Kānphatthanā rūpbǣp kānsūsān phūa kān songsœ̄m kānthǭngthīeo chœ̄ng kasēt yāng yangyūn* [Development of communication model for sustainable agro-tourism extension]. *TLA Research Journal, 11*(1), 48-62.